

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักนิติธรรมกับการคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศ

จัดทำโดย นายฉัตรชัย วิริยเวชกุล
รหัส ๖๓๐๘๐๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมกับการคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศ

นายฉัตรชัย วิริยเวชกุล

บทนำ

กระทรวงการต่างประเทศมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือการคุ้มครองและดูแลคนไทยในต่างประเทศ โดยประมาณการคนไทยที่พำนักระยะยาวหรือทำงานในต่างประเทศมีมากกว่า ๑.๖ ล้านคนทั่วโลก ทั้งนี้ ยังไม่นับคนไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวระยะสั้นอีกหลายล้านคนต่อปี

ทุกปีกระทรวงการต่างประเทศ สถานเอกอัครราชทูต และสถานกงสุลใหญ่ของไทยทั่วโลกได้ให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ประสบปัญหาเดือดร้อนในต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ นับหมื่นคน ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ กระทรวงการต่างประเทศได้ให้การช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศจำนวน ๒๔,๘๗๔ ราย ซึ่งมีตั้งแต่ประเภทตกทุกข์ได้ไป ผู้ป่วย เยี่ยมนักโทษ แรงงานทั่วไป แรงงานประมง เยื่อค้ำมนุษย์หญิงไทย ติดตามหาญาติ ส่งคนไทยกลับประเทศ ส่งศพและอัฐิกลับประเทศ ฯลฯ

สถิติการให้ความช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ

ปี พ.ศ.	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒
การให้ความช่วยเหลือคนไทย ในต่างประเทศ (ราย)	๑๑,๒๖๒	๒๑,๗๒๔	๒๔,๘๗๔

ที่มา กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ

นอกจากนี้ ตั้งแต่ต้นปี ๒๕๖๓ กระทรวงการต่างประเทศมีภารกิจเพิ่มขึ้นพิเศษที่ต้องช่วยเหลือนำคนไทยที่ตกค้างในต่างประเทศจากสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด ๑๙ กลับประเทศไทยอีกประมาณ ๑ แสนราย (สถานะเดือนเมษายนถึงกันยายน ๒๕๖๓) และต้องให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าในการดำรงชีพอีกจำนวนมาก

ในการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศได้ปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล พันธกิจกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งอาศัยระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งระเบียบกฎหมายของไทยและพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยและนานาชาติอารยประเทศเข้าร่วมเป็นภาคี

ในลำดับถัดไปจะได้ศึกษาระเบียบและแนวทางการทำงานในการคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศ รวมถึงสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ของไทยว่าสอดคล้องกับหลักนิติธรรมเพียงใด

ภารกิจและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศ

การคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศเป็นหน้าที่ของรัฐที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ หมวดที่ ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๖๖ “รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยถือหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกัน และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศและคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติและของคนไทยในต่างประเทศ”^๑ การคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศยังปรากฏในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี^๒ ที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ข้อ ๔ การสร้างบทบาทของไทยในเวทีโลก การขับเคลื่อนงานการทูตเชิงรุกเพื่อประชาชนเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของคนไทย แรงงานไทย และภาคเอกชนไทยในต่างประเทศ ส่งเสริมบทบาทของชุมชนไทยในการร่วมเชิดชูผลประโยชน์ของไทยในต่างประเทศ โดยกระทรวงการต่างประเทศมีส่วนร่วมราชการในสังกัด ได้แก่ กรมการกงสุล ทำหน้าที่ให้บริการด้านกงสุลรวมถึงการคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศ โดยปฏิบัติงานร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศ

นอกจากนี้ การดูแลคนชาติ (ของประเทศตน) ยังได้รับหลักประกันจากกฎหมายระหว่างประเทศสำคัญ ได้แก่

๑. อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต พ.ศ. ๒๕๐๔^๓ (Vienna Convention on Diplomatic Relations 1961) ข้อ ๓ หน้าที่ของคณะผู้แทนทางทูตประกอบด้วย (ข) คุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐผู้ส่งและของคนชาติของรัฐผู้ส่งในรัฐผู้รับภายในขีดที่จำกัดที่กฎหมายระหว่างประเทศอนุญาตให้
๒. อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการกงสุล พ.ศ. ๒๕๐๖^๔ (Vienna Convention on Consular Relations 1963) ข้อ ๕ หน้าที่ทางกงสุลประกอบด้วย (ก) คุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐผู้ส่งและของคนชาติของรัฐผู้ส่ง ทั้งบุคคลธรรมดาและองค์กรที่จัดตั้งในรัฐผู้รับภายใน

^๑ เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ (ออนไลน์), แหล่งที่มา <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

^๒ เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ, คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ข้อ 4 การสร้างบทบาทของไทยในเวทีโลก (ออนไลน์), แหล่งที่มา

https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfl_2iUl_Z/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B8%9B%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E/%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A2_%E0%B8%A3%E0%B8%9A_%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2.pdf

^๓ คลังสารสนเทศนิติบัญญัติ, อนุสัญญาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต พ.ศ. ๒๕๐๔ (ออนไลน์), แหล่งที่มา <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

^๔ คลังสารสนเทศนิติบัญญัติ, อนุสัญญาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการกงสุล พ.ศ. ๒๕๐๖ (ออนไลน์), แหล่งที่มา <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

ขอบเขตที่กฎหมายระหว่างประเทศอนุญาต และ (จ) ช่วยเหลือคนชาติของรัฐผู้ส่งทั้งบุคคลธรรมดาและองค์กรที่จัดตั้งขึ้น

ข้อ ๓๖ การสื่อสารและการติดต่อคนชาติของรัฐผู้ส่ง (ก) เจ้าพนักงานกงสุลจะมีเสรีภาพที่จะสื่อสารและเข้าถึงคนชาติของรัฐผู้ส่ง คนชาติของรัฐผู้ส่งจะมีเสรีภาพเช่นเดียวกันในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารและการเข้าถึงเจ้าพนักงานกงสุลของรัฐผู้ส่ง (ข) ถ้าคนชาติของรัฐผู้ส่งร้องขอ เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของรัฐผู้รับจะต้องแจ้งให้สถานทำการทางกงสุลของรัฐผู้ส่งทราบโดยไม่ชักช้า ถ้าคนชาติของรัฐนั้นถูกจับกุม หรือถูกขังไว้ในเรือนจำ หรือถูกควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดี หรือถูกกักขังในลักษณะอื่นใดภายในเขตกงสุล การสื่อสารใดที่มีถึงสถานทำการทางกงสุลโดยบุคคลที่ถูกจับกุมที่อยู่ในเรือนจำที่ถูกควบคุม หรือที่ถูกกักขังนั้น เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องส่งต่อไปโดยไม่ชักช้าด้วย เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องแจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบโดยไม่ชักช้าถึงสิทธิของบุคคลผู้นั้นตามอนุวรรคนี้ (ค) เจ้าพนักงานกงสุลมีสิทธิเข้าเยี่ยมคนชาติของรัฐผู้ส่งซึ่งอยู่ในเรือนจำ ถูกควบคุมหรือถูกกักขัง สนทนาและติดต่อทางหนังสือกับคนชาติดังกล่าว และจัดให้มีผู้แทนทางกฎหมายของบุคคลเช่นว่านี้ เจ้าพนักงานกงสุลมีสิทธิเข้าเยี่ยมคนชาติของรัฐผู้ส่งคนใดซึ่งอยู่ในเรือนจำ ถูกควบคุม หรือถูกกักขังในเขตของตนตามคำพิพากษาของศาลด้วย อย่างไรก็ตาม เจ้าพนักงานกงสุลต้องงดเว้นการดำเนินการแทน คนชาติซึ่งอยู่ในเรือนจำถูกควบคุม หรือถูกกักขัง ถ้าคนชาติผู้นั้นคัดค้านการกระทำเช่นนั้นโดยชัดแจ้ง

โดยสรุป การคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศเป็นหน้าที่และภารกิจของกระทรวงการต่างประเทศที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐบาลและกฎหมายระหว่างประเทศ

หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรมเป็นหลักสำคัญในการปกครองและการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ มีผู้นิยามความหมายของคำว่า "หลักนิติธรรม" ไว้หลายคำนิยาม แต่ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งเน้นคล้ายคลึงกันคือหลักของการยึดกฎหมายเป็นสูงสุดและความเท่าเทียมภายใต้กฎหมาย

คำจำกัดความของ "หลักนิติธรรม" ที่เป็นที่ยอมรับแพร่หลายได้แก่ นิยามของศาสตราจารย์ เอ.วี. ไตซี (A.V.Dicey) ใน ค.ศ.1885 ซึ่ง ดร.สิทธิพร ประวัตินรุ่งเรือง มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ได้นำมาเขียนในบทความเรื่อง หลักนิติธรรมกับสังคมไทย RULE OF LAW IN THAI SOCIETY^๕ อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมไว้ ๓ ประการคือ (๑) ความสูงสุดของกฎหมาย บุคคลจะต้องถูกลงโทษก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นทำผิดตามกฎหมายซึ่งกฎหมายนั้นจะต้องถูกตราขึ้นก่อนการกระทำผิด โดยผู้กระทำผิดจะต้องถูกฟ้องร้องให้ศาลยุติธรรมมาเป็นผู้พิพากษา (๒) ความเสมอภาคภายใต้กฎหมายบุคคลทุกคนภายในประเทศย่อมเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกันไม่ว่าบุคคลนั้นจะมียศถาบรรดาศักดิ์เป็นนักการเมืองชั้นสูงเป็นข้าราชการ นักธุรกิจ หรือประชาชนบุคคลทั่วไป หากกระทำความผิด จะต้องถูกพิจารณาและ

^๕ ดร.สิทธิพร ประวัตินรุ่งเรือง, (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙), หลักนิติธรรมกับสังคมไทย RULE OF LAW IN THAI SOCIETY, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, (๑๐) : ๑๑๙-๑๒๕.

ลงโทษภายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยมาตรฐานเดียวกัน (๓) ความมีสิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองในสิทธิ เสรีภาพตามขอบเขตของกฎหมาย และจารีตประเพณีของสังคม มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือการประชุมหารือกัน รวมทั้งมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จริญญา ภักดีธนากุล^๖ ให้คำอธิบายหลักนิติธรรม สรุปได้ว่าหลักนิติธรรมมีสาระสำคัญ ๖ องค์ประกอบ คือ (๑) กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป กฎหมายต้องมุ่งหมายให้ใช้บังคับกับบุคคลทุกคน โดยทั่วไปเสมอภาคกัน กฎหมายต้องไม่มุ่งใช้บังคับกรณีใดกรณีหนึ่งหรือกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง (๒) กฎหมายไม่มีผลย้อนหลังหรือที่เป็นโทษ กฎหมายจะบัญญัติให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาและลงโทษย้อนหลังไม่ได้ (๓) การสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาต้องหาความผิด บริสุทธิอยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาเด็ดขาดว่ามีความผิด หลักการนี้เพื่อประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเพื่อจะได้รับโอกาสต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการต่อสู้คดีของตนอย่างเต็มที่ (๔) หลักความเป็นอิสระและเป็นกลางของผู้พิพากษาผู้พิพากษาตุลาการเป็นกลไกในการอำนวยความยุติธรรมขั้นสุดท้ายที่สำคัญ ดังนั้นผู้พิพากษาจะต้องมีความเป็นอิสระไม่ถูกแทรกแซงทั้งจากฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือแม้แต่ฝ่ายตุลาการด้วยตนเอง (๕) องค์การของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้ไว้เท่านั้นจะใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไม่ได้ หลักการข้อนี้จะช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั่วไป (๖) กฎหมายต้องไม่ยกเว้นความผิดให้แก่การกระทำในอนาคต การออกกฎหมายเพื่อรองรับการยกเว้นการกระทำผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไม่สามารถกระทำได้

หลักนิติธรรมจึงมีองค์ประกอบสำคัญตามนิยามข้างต้น กล่าวคือ ความสูงสุดของกฎหมาย ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย โดยคำนึงถึงสิทธิของความเป็นมนุษย์

หลักนิติธรรมในมิติเชื่อมโยงกับการคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศน่าจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน กล่าวคือ การใช้ระบียบกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยาก ในต่างประเทศอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงความมีสิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ของคนไทยเหล่านั้นด้วย จึงเป็นที่น่าพิเคราะห์ว่าการดำเนินการของกระทรวงการต่างประเทศในด้านนี้ได้ปฏิบัติตามหลักการสำคัญดังกล่าวแล้วหรือไม่เพียงใด

การคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศในปัจจุบัน

กระทรวงการต่างประเทศมีหน้าที่ดูแลและคุ้มครองคนไทยในต่างประเทศ ทั้งที่ไปอยู่พำนักต่างประเทศระยะยาวหรือเพื่อการท่องเที่ยว ภารกิจการดูแลฯ ครอบคลุมตั้งแต่เกิด (ออกสูติบัตร) จนเสียชีวิต (ออกใบมรณบัตร) ในระหว่างทางก็จะเป็นงานบริการกงสุลและการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ตามหน้าที่และกรอบกฎหมายของไทยและท้องถิ่น มีทั้งงานโดยตรงของกระทรวงการต่างประเทศเองและที่รับมอบภารกิจจากส่วนราชการอื่นด้วย อาทิ การจัดทำบัตรประชาชน

^๖ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จริญญา ภักดีธนากุล. (๒๕๕๖). หลักนิติธรรมกับการควบคุม ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและความชอบด้วยกฎหมาย” สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ในต่างประเทศ การจดทะเบียนครอบครัว การให้คำปรึกษาในการพำนักอาศัยในต่างประเทศ การช่วยแก้ปัญหาแรงงานไทย การจัดการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร เป็นต้น

การคุ้มครองให้ความช่วยเหลือคนไทยเมื่อตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศมีหลายรูปแบบ ดังนี้

๑. **กรณีตกทุกข์ทั่วไป** เป็นการให้ความช่วยเหลือตามสถานการณ์เฉพาะหน้าแก่คนไทย ที่ประสบปัญหา หรือมีข้อติดขัด สงสัยสอบถามเรื่องต่าง ๆ การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวคนไทยที่ถูกโจรกรรมหนังสือเดินทางสูญหาย ทรัพย์สินส่วนตัวสูญหายในต่างประเทศ พลัดหลง เจ็บไข้ได้ป่วยกะทันหัน ถูกจับกุม ฯลฯ สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มีหน้าที่ช่วยติดต่อประสานงานจนถึงให้ความช่วยเหลือส่งกลับประเทศไทย ในการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ให้บริการกับคนไทยทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ หากมีค่าใช้จ่ายจำเป็นในการเดินทางและมีความเร่งด่วนที่คนไทยไม่สามารถจัดหาได้ทันทีจะช่วยอุดหนุนค่าใช้จ่ายไปก่อน และให้คนไทยนำเงินมาชดใช้คืนราชการในภายหลังเมื่อเดินทางกลับถึงประเทศไทยแล้ว
๒. **การช่วยเหลือแรงงานไทย** ซึ่งปัจจุบันมีหลายแสนคนในต่างประเทศ เช่นที่ได้หวัน สาธารณรัฐเกาหลี สิงคโปร์ และหลายประเทศในตะวันออกกลาง การให้ความช่วยเหลือมีตั้งแต่การช่วยเหลือจากนายจ้าง หากไม่ได้รับความเป็นธรรมตามสัญญาหรือเพื่อติดตามเงินค่าจ้างค้างจ่าย ติดตามเงินสิทธิประโยชน์พึงได้ หลังจากสิ้นสุดสัญญาเมื่อแรงงานเดินทางกลับประเทศไทยแล้ว การช่วยเหลือจากกรณีคนไทยถูกเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงการช่วยส่งตัวกลับประเทศไทย การให้ความช่วยเหลือแรงงานไทยที่ประสบปัญหาในต่างประเทศเหล่านี้ สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ดำเนินการโดยไม่แยกแยะว่าเป็นแรงงานที่ไปทำงานถูกต้องตามกฎหมายหรือลักลอบทำงาน กรณีเป็นแรงงานถูกกฎหมายก็อาจเข้าข่ายจะได้รับเงินช่วยเหลือจากเงินกองทุนคนหางาน ในต่างประเทศของกระทรวงแรงงาน หากเป็นแรงงานที่ลักลอบทำงาน สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่จำเป็นต้องช่วยเหลือ โดยอุดหนุนเงินค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการเดินทางกลับให้ก่อน แล้วค่อยให้นำมาชดใช้คืนทางราชการในภายหลังต่อไป
๓. **การช่วยเหลือลูกเรือประมงไทยที่ตกค้างในต่างประเทศ** ลูกเรือประมงไทยส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่ไปกับเรือที่เข้าไปทำประมงไทย ประสบปัญหาทำผิดกฎหมายประมงในน่านน้ำต่างประเทศถูกจับกุมดำเนินคดี กระทรวงการต่างประเทศจะช่วยเจรจากับทางการท้องถิ่นให้พิจารณาปล่อยลูกเรือประมงไทยดังกล่าวเป็นเหยื่อค้ำมนุษย์เพื่อไม่ต้องถูกดำเนินคดี รวมทั้งเจรจาเจ้าของเรือหรือบริษัทนายจ้างรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการส่งตัวลูกเรือกลับประเทศไทย ในหลายกรณีที่ลูกเรือประมงตกค้างในต่างเมืองหรือประเทศที่ไม่มีสถานเอกอัครราชทูต เจ้าหน้าที่ก็ต้องเดินทางไปให้ความช่วยเหลือถึงที่เมืองหรือประเทศนั้น ๆ เพื่อช่วยเหลือให้สามารถเดินทางกลับประเทศไทย การให้ความช่วยเหลือแก่ลูกเรือประมงเหล่านี้ กระทรวงการต่างประเทศมิได้แยกแยะเป็นลูกเรือบริษัทใด หรือมาจากจังหวัดใด รวมทั้งไม่ปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือแม้จะพบว่าเรือจดทะเบียนไม่ถูกต้อง หรือลูกเรือมีเอกสารประจำตัวไม่ถูกต้อง ซึ่งการกระทำผิดดังกล่าวเป็นเรื่องที่ต้องกลับมาดำเนินคดีในประเทศไทยโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป
๔. **การช่วยเหลือหญิงไทยหรือแรงงานไทยที่ตกเป็นเหยื่อค้ำมนุษย์** โดยการประสานทางการท้องถิ่นให้ดำเนินคดีกับผู้หลอกล่อหลอกลวงหรือผู้ค้ำมนุษย์ และช่วยเหลือหญิงไทยเหยื่อค้ำมนุษย์ไม่ต้องถูกดำเนินคดี การหาสถานที่พักพิงชั่วคราวก่อนส่งกลับ เนื่องจากในหลายประเทศมักกฎหมายคุ้มครอง

ช่วยเหลือเพื่อการข้ามพรมแดน จากนั้นจะประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยเพื่อรอรับตัวไปฟื้นฟูหรือขยายผลในการปราบปรามขบวนการข้ามพรมแดนในประเทศไทยต่อไป

๕. **การช่วยเหลือคนไทยที่ถูกจับกุม คမ်းขัง หรือตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาในต่างประเทศ** สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่มีสิทธิติดตามตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการกงสุล ที่จะเข้าเยี่ยมและให้คำแนะนำด้านกงสุลแก่คนไทยที่ถูกจับกุม คမ်းขัง การช่วยประสานกับญาติในประเทศไทย ตลอดจนการนำของเยี่ยมและให้ความช่วยเหลือที่จำเป็นกรณีถูกตัดสินต้องโทษคุมขังแล้ว นอกจากนี้ ในกรณีที่คนไทยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษประหารชีวิต กระทรวงการต่างประเทศจะช่วยเหลือในการยื่นเรื่องขอภัยโทษหรือลดโทษเท่าที่กระบวนวิธีการยุติธรรมของประเทศเจ้าบ้านอนุญาตให้กระทำได้ โดยกระทรวงการต่างประเทศจะติดตามการดำเนินกระบวนพิจารณาความเป็นไปโดยชอบด้วยกระบวนยุติธรรมและให้คนไทยได้รับผลปฏิบัติไม่ต่ำกว่ามาตรฐานสากล โดยไม่เข้าไปแทรกแซงกลไกหรือกระบวนยุติธรรมภายในของรัฐผู้รับ นอกจากนี้ สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ยังมีหน้าที่ไปเยี่ยมคนไทยที่ต้องโทษในเรือนจำท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ ตามสภาพกฎระเบียบท้องถิ่น โดยนำของเยี่ยมและของใช้ที่จำเป็นไปมอบให้ด้วยโดยไปถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องเรียกคืนจากคนไทยที่ต้องโทษ
๖. **กรณีคนไทยเสียชีวิตในต่างประเทศ** สถานเอกอัครราชทูตสถานกงสุลใหญ่จะออกใบมรณบัตร และประสานญาติเรื่องการจัดการศพ การช่วยแนะนำบริษัทขนส่งศพกลับประเทศไทยหรือช่วยประสานงานกรณีฌาปนกิจศพหรือฝังศพในต่างประเทศ การส่งอัฐิกลับให้ญาติในประเทศไทย รวมทั้งการช่วยติดตามเงินสิทธิประโยชน์อันพึงได้ของผู้เสียชีวิตให้กับทายาทด้วย ในอดีตเมื่อพบว่าคนไทยในต่างประเทศเสียชีวิต สถานเอกอัครราชทูตสถานกงสุลใหญ่มักประสบปัญหาไม่สามารถติดต่อหาญาติในประเทศไทยหรือญาติในประเทศไทยไม่พร้อมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดการศพได้ ในการปรับปรุงระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒ กระทรวงการต่างประเทศจึงได้แก้ไขในส่วนนี้ เพื่อให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายจำเป็นในเรื่องนี้ เพื่อให้การให้ความช่วยเหลือเป็นไปอย่างเรียบร้อย มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์
๗. **กรณีเกิดภัยพิบัติหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน** สถานเอกอัครราชทูตสถานกงสุลใหญ่จะต้องจัดทำแผนแม่แบบในกรณีที่มีวิกฤติการณ์ โดยขั้นตอนการจัดทำแผนมีตั้งแต่การดำเนินการในช่วงระยะเวลาเตือนภัย ไปจนถึงกรณีรุนแรงที่ต้องช่วยอพยพคนไทยออกจากพื้นที่เสี่ยงภัยหรือกลับประเทศไทย การจัดตั้งเครือข่ายแกนนำคนไทยสำหรับการติดต่อในยามฉุกเฉิน รวมถึงการจัดทำทะเบียนคนไทย เพื่อเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ ในการช่วยเหลือคนไทยที่ประสบภัยพิบัติ กระทรวงการต่างประเทศให้ความช่วยเหลือคนไทยทุกคนเท่าเทียมกัน แต่ในบางกรณีที่ไม่อาจให้ความช่วยเหลือได้พร้อม ๆ กัน กระทรวงการต่างประเทศก็จะพิจารณาถึงปัจจัยด้านมนุษยธรรมและความเป็นกลุ่มเปราะบางอ่อนแอ เช่น เด็ก ผู้ป่วย ผู้สูงอายุ ประกอบการดำเนินการด้วย ในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด ๑๙ ตั้งแต่เดือนมีนาคมจนถึงเดือนกันยายน ๒๕๖๓ กระทรวงการต่างประเทศได้ช่วยเหลือคนไทยที่ตกค้างในต่างประเทศจากการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศ ให้สามารถเดินทางกลับประเทศไทยได้กว่า ๑๐๐,๐๐๐ คนจากเกือบทุกประเทศทั่วโลก ด้วยข้อจำกัดของเที่ยวบินและจำนวนสถานที่กักกันโรคตาม

มาตรการของรัฐบาลไทย กระทรวงการต่างประเทศต้องบริหารจัดการคนไทยเดินทางกลับประเทศในลักษณะโควตารายวัน โดยยึดหลักการช่วยเหลือแบบไม่เลือกปฏิบัติและหลักความทั่วถึง ให้คนไทยในต่างประเทศจากทุกภูมิภาคทุกประเทศมีโอกาสได้เดินทางกลับตามความจำเป็นเร่งด่วน ไม่แบ่งแยกประเทศหรือภูมิภาคใดก่อนหลังกรณีไม่สามารถช่วยเหลือคนไทยได้ทั้งหมดในเวลาเดียวกัน ก็จะทำให้ความสำคัญลำดับแรกกับกลุ่มผู้เปราะบางและกลุ่มต้องช่วยเหลือด้วยมนุษยธรรมก่อน อาทิ กลุ่มผู้ตกค้างที่สนามบินต่างประเทศ เยาวชนนักเรียน ผู้ป่วยผู้มีโรคประจำตัวที่ต้องรีบกลับมารักษาตัว ฯลฯ

ระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒

กระทรวงการต่างประเทศได้อาศัยระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการให้ความดูแลช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ ที่สำคัญโดยตรงได้แก่ ระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒^๗ ซึ่งประกาศใช้ทดแทนระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๔๙ และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๔๑ ตามลำดับ การปรับปรุงระเบียบเป็นระยะก็เพื่อให้กระทรวงการต่างประเทศ สถานเอกอัครราชทูต และสถานกงสุลใหญ่ในต่างประเทศสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการทรงหรือเบิกจ่ายเงินราชการเพื่อช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศที่คำนึงถึงหลักความเสมอภาคและมนุษยธรรมมากยิ่งขึ้น

สาระสำคัญของระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้แก่

ข้อ ๘ ในกรณีคนไทยตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศและร้องขอความช่วยเหลือ หรือหัวหน้าสำนักงานพิจารณาเห็นสมควรให้ความช่วยเหลือ ให้หัวหน้าสำนักงานพิจารณาดำเนินการให้ความช่วยเหลือตามข้อ ๙ ข้อ ๑๐ หรือข้อ ๑๑ โดยให้จ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง ตามความจำเป็น เหมาะสม และ ประหยัด เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าให้แก่คนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ โดยไม่ถือเป็นการชดเชยความเสียหายให้แก่บุคคลดังกล่าว หรือเพื่อให้คนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากนั้น เดินทางกลับภูมิลำเนาในประเทศไทย แล้วแต่กรณี

ข้อ ๙ การให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ กรณีที่ผู้ตกทุกข์ได้ยากมิได้เดินทางกลับประเทศไทย ให้จ่ายได้ตามประเภทรายจ่าย ดังนี้

^๗ เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ออนไลน์), แหล่งที่มา

(๑) กรณีเกิดภัยพิบัติ ได้แก่ (ก) ค่าอาหาร (ข) ค่าเครื่องนุ่งห่ม (ค) ค่าเวชภัณฑ์ (ง) ค่ารักษาพยาบาล (จ) ค่าเช่าที่พัก (ฉ) ค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

(๒) กรณีอยู่ในระหว่างถูกจับกุม ถูกควบคุมตัว ถูกกักขัง หรือถูกจำคุก ได้แก่ (ก) ค่าของเยี่ยม (ข) ค่าเวชภัณฑ์ (ค) ค่ารักษาพยาบาล (ง) ค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

(๓) กรณีไม่ได้รับความเป็นธรรม ได้แก่ (ก) ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ (ข) ค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดี (ค) ค่าใช้จ่ายในระหว่างการปล่อยตัวชั่วคราว หรือระหว่างรอการสอบสวน (ง) ค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

ข้อ ๑๐ การให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ กรณีที่ผู้ตกทุกข์ได้ยากขอเดินทางกลับภูมิลำเนาในประเทศไทย ให้จ่ายตามประเภทรายจ่าย ดังนี้ (๑) ค่าพาหนะเดินทางกลับประเทศไทย (๒) ค่าอาหารระหว่างรอเดินทางและระหว่างการเดินทาง (๓) ค่าเช่าที่พักระหว่างรอเดินทางและระหว่างการเดินทาง (๔) ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยระหว่างรอเดินทางและระหว่างการเดินทาง (๕) ค่าใช้จ่ายสำหรับแพทย์หรือผู้ดูแลที่จำเป็นต้องเดินทางพร้อมกับผู้ตกทุกข์ได้ยาก (๖) ค่าเวชภัณฑ์ (๗) ค่าเครื่องนุ่งห่ม (๘) ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ที่ทางราชการในต่างประเทศเรียกเก็บ (๙) ค่าปรับหรือค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องจ่ายตามที่ทางราชการในต่างประเทศเรียกเก็บ (๑๐) ค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในกรณีที่มีความจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือบุคคลสัญชาติอื่นพร้อมกับคนไทย ให้ดำเนินการช่วยเหลือตามวรรคหนึ่งได้

ข้อ ๑๑ ในกรณีที่คนไทยถึงแก่ความตายในต่างประเทศ ให้จ่ายได้ตามประเภทรายจ่าย ดังนี้ (๑) ค่าจัดการศพ (๒) ค่าขนส่งอัฐิกลับประเทศไทย (๓) ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในการจัดการศพและการขนส่งอัฐิกลับประเทศไทย (๔) ค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

ข้อ ๑๒ กรณีมีเหตุจำเป็นหรือกรณีเร่งด่วนอย่างอื่น ให้จ่ายได้ตามที่หัวหน้าสำนักงาน เห็นสมควร ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงการต่างประเทศกำหนด”

ข้อ ๑๓ ผู้ได้รับความช่วยเหลือตามข้อ ๙ ข้อ ๑๐ ข้อ ๑๑ และข้อ ๑๒ ต้องชดใช้เงินคืนให้แก่ทางราชการตามข้อ ๑๔ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ไม่ต้องชดใช้เงินคืนแก่ทางราชการ

(๑) กรณีเกิดภัยพิบัติ ตามข้อ ๙ (๑)

(๒) กรณีอยู่ในระหว่างถูกจับกุม ถูกควบคุมตัว ถูกกักขัง หรือถูกจำคุก ตามข้อ ๙ (๒) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงการต่างประเทศกำหนด

(๓) กรณีศพไร้ญาติหรือศพที่ญาติไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายตามข้อ ๑๑ ได้ และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงการต่างประเทศกำหนด

(๔) กรณีบุคคลวิกลจริต ซึ่งผู้ได้รับความช่วยเหลือและญาติไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่าย

(๕) กรณีการติดตามให้ชำระเงินคืน หากเกิดค่าใช้จ่ายสูงกว่าเมื่อเทียบกับเงินที่ได้ช่วยเหลือ หรือไม่มีความคุ้มค่า หรือไม่เป็นประโยชน์แก่ทางราชการ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขที่กระทรวงการต่างประเทศกำหนด

(๖) กรณีอื่น ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กระทรวงการต่างประเทศกำหนด ทั้งนี้ให้คำนึงถึงหลักมนุษยธรรม

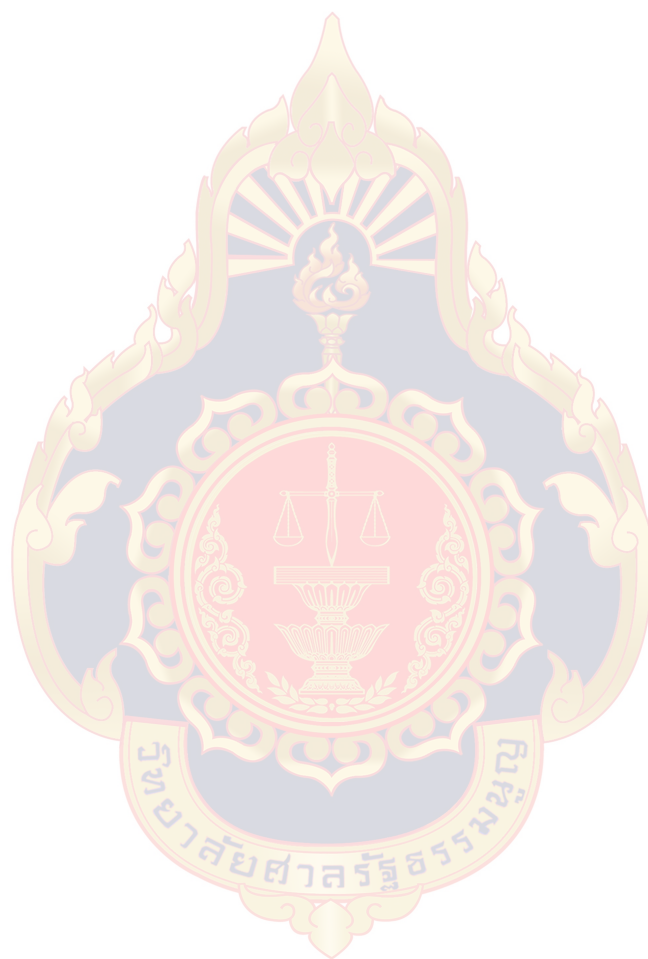
ระเบียบฯ ข้างต้นเป็นกรอบการดำเนินการให้กระทรวงการต่างประเทศสามารถใช้จ่ายเงินราชการเพื่อช่วยเหลือคนไทยในลักษณะต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าให้กับคนไทยทุกคนโดยเสมอภาค ไม่มีเงื่อนไขแบ่งแยกเพศ อายุ ศาสนาหรือสถานะทางสังคม รวมถึงการให้ความช่วยเหลือคนไทยในกรณีที่ต้องคดีความ สู้อคติ หรือต้องโทษถูกจับกุมคุมขังเพราะกระทำผิดกฎหมายท้องถิ่น ด้วย การให้ความช่วยเหลือคนไทยโดยเสมอภาคกันถือว่าสอดคล้องกับองค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรม

เมื่อให้ความช่วยเหลือคนไทยแล้ว กระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากฯ ยังระบุเกี่ยวกับการขอใช้เงินคืนทางราชการไว้ด้วย โดยแยกเป็นสองกรณีคือ กรณีให้ความช่วยเหลือแล้วต้องขอใช้เงินคืน และกรณีไม่ต้องขอใช้เงินคืนโดยคำนึงถึงหลักของมนุษยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ เช่น กรณีคนไทยทั่วไปที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศทั่วไป หรือการที่คนไทยติดต่อสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่เพื่อให้ช่วยเหลือส่งกลับประเทศไทย เป็นกรณีที่ต้องนำเงินมาขอใช้คืนในภายหลัง แต่หากเป็นกรณีช่วยเหลือคนไทยที่เป็นผู้วิกลจริตไร้ญาติดูแลหรือการนำของใช้จำเป็นไปเยี่ยมคนไทยที่ถูกจับกุมคุมขัง การช่วยเหลือเร่งด่วนแก่คนไทยกรณีเกิดภัยพิบัติหรือกรณีการจัดการศพไร้ญาติที่หากปล่อยไว้ด้วยเพราะไม่มีญาติหรือญาติไม่สามารถรับค่าใช้จ่ายได้ ก็จะเป็นที่อนาถในสายตาต่างชาติและไม่ควรกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ระเบียบฯ ก็เปิดให้กระทรวงการต่างประเทศใช้ดุลยพินิจที่จะไม่ไปติดตามเงินคืนก็ได้

บทสรุป

๑. กระทรวงการต่างประเทศมีภารกิจในการดูแลคุ้มครองคนไทยในต่างประเทศ ภายใต้กรอบกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยและพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า เป็นการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในทุกมิติ ตั้งแต่การติดต่อประสานงานกับทางการท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทย ช่วยติดต่อญาติ รวมถึงการช่วยเหลือส่งกลับประเทศไทย โดยในหลายกรณีจำเป็นต้องทวงเงินค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหาบรรเทาทุกข์ร้อนเฉพาะหน้านั้น โดยอาศัยระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นเครื่องมือสำคัญ
๒. การให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศยึดหลักการดำเนินการโดยเสมอภาคกัน ไม่เลือกเพศ ศาสนา สถานะทางสังคม ไม่ว่าจะคนไทยจะเดินทางไปต่างประเทศอย่างถูกต้องหรือผิดกฎหมาย และมีการคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เมื่อต้องพิจารณาการช่วยเหลือเป็นพิเศษแก่คนไทยกลุ่มเปราะบางที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเร่งด่วน
๓. กรณีที่กระทรวงการต่างประเทศให้ความช่วยเหลือค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้คนไทยเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนหรือเพื่อเดินทางกลับประเทศไทย กระทรวงการต่างประเทศจะมีหลักเกณฑ์แยกแยะว่ากรณีใดที่คนไทยต้องขอใช้เงินคืน กรณีใดที่ไม่จำเป็นต้องขอใช้เงินคืนด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรม

เมื่อพิจารณาหลักการและแนวทางดำเนินการต่าง ๆ แล้ว อาจสรุปได้ว่าการปฏิบัติงานช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศสอดคล้องกับหลักนิติธรรม

บรรณานุกรม

คลังสารสนเทศนิติบัญญัติ, อนุสัญญาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางทูต ค.ศ. พ.ศ.๒๕๐๔ (ออนไลน์), แหล่งที่มา <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

คลังสารสนเทศนิติบัญญัติ, อนุสัญญาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล พ.ศ. ๒๕๐๖ (ออนไลน์), แหล่งที่มา <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

ดร.สิทธิพร ประวัตีรุ่งเรือง, (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙), “หลักนิติธรรมกับสังคมไทย RULE OF LAW IN THAI SOCIETY”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, (๑๐) : ๑๑๙-๑๒๕.

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จรัญ ภัคดีธนะกุล. (๒๕๕๖). เอกสารบรรยาย “หลักนิติธรรมกับการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและความชอบด้วยกฎหมาย” สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เว็บไซต์กรมการกงสุล, สถิติการให้ความช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศปี พ.ศ.๒๕๖๒ (ออนไลน์), แหล่งที่มา <https://image.mfa.go.th/mfa/0/zE6021nSnu/stat/stat09.jpg>

เว็บไซต์กรมการกงสุล, สถิติจำนวนคนไทยในต่างประเทศปี พ.ศ.๒๕๖๒. (ออนไลน์), แหล่งที่มา <https://image.mfa.go.th/mfa/0/zE6021nSnu/stat/stat06.pdf>

เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ, คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ข้อ 4 การสร้างบทบาทของไทยในเวทีโลก (ออนไลน์), แหล่งที่มา https://image.mfa.go.th/mfa/0/mkKfL2iULZ/%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B8%9B%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E/%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A2_%E0%B8%A3%E0%B8%9A_%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2.pdf

เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ (ออนไลน์), แหล่งที่มา <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๒ (ออนไลน์), แหล่งที่มา http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/291/T_0001.PDF